

Nyt fra historisk Videnskab.

Den 10. august 1963 døde *Hal Koch*, 59 år gammel. Da han 1937 blev professor i teologi ved Københavns universitet med nordisk kirkehistorie som særligt område havde han tilsyneladende en fredelig akademisk løbebane foran sig, men Danmarks besættelse drog ham ind i en bred og ofte omstridt offentlig virksomhed ved siden af hans embedsgerning. Hans Grundtvigforelæsninger 1940, et vidnesbyrd om at den oprindeligt kosmopolitisk indstillede videnskabsmand nu var folkeligt og nationalt vakt, gjorde ham kendt udenfor snævre akademiske kredse og blev anledningen til at han samme efterår blev valgt til formand for Dansk Ungdomsamvirke. Han havde fra sin ungdom hadet fascisme og nazisme, denne »sammensværgelse mod det inderste i europæisk kultur«, og ved hans indflydelse blev det oprindeligt upolitiske samvirke et redskab for politisk opdragelse af ungdommen, et organ for det danske demokratis passive modstand mod nazisme og besættelse, efterhånden også en støtte for forhandlingspolitikken. I tidsskriftet *Frie Ord*, som han 1946–48 udgav sammen med Vilh. Grønbech, forsvarede han siden politikernes holdning under besættelsen, men fik samtidig sagt adskillige beske sandheder om retsopgøret og andre forhold efter befrielsen. Han havde både fysisk og moralsk mod og var aldrig bange for at gå mod strømmen. 1940erne bragte ham to andre store opgaver. Han fik afløb for sin stærke sociale interesse som formand for ungdomskommissionen 1945–52, der dog langtfra nåede de resultater han havde håbet, og 1946 blev han Krogerup højskoles første forstander. Skolen var tænkt som uddannelsessted for ledere af ungdomsarbejdet i byen og på landet, men landboernes tilgang svigtede, og det blev overvejende dele af byungdommen, han der kunde påvirke til menneskelig og borgerlig aktivitet og ansvarsfølelse. Selv for en så alsidig begavelse og usædvanlig arbejdskraft blev det imidlertid i det lange løb for meget samtidig at lede en højskole, passe et professorat og adskillige andre hverv og udfolde en betydelig litterær produktion, og efterhånden længtes han efter pány at samle sig om sin videnskab.

1956 tog han da afsked med Krogerup og blev samme år forstander for Københavns universitets institut for dansk kirkehistorie. Her inspirerede han en række unge teologer til kirkehistorisk forskning, tildels i form af gruppearbejde under hans ledelse. Blandt de talrige arbejder, der blev frugten, er det vigtigste den store undersøgelse af vækkelsernes frembrud i Danmark i 19. århundrede, som han sammen med P. G. Lindhardt tog initiativet til. Han deltog dog stadig i den offentlige debat om aktuelle spørgsmål, arbejdede for Ydre Mission og virkede som prædikant. 1958 lod han sig ordinere, og i hans sidste år tiltrak præstegerningen ham mere og mere.

Fra studentertiden var det Hal Kochs drøm at undersøge forholdet mellem kristendommen og den antike kultur. Hans af kirkehistorikere og klassiske filologer lige beundrede disputats (*Pronoia und Paideusis. Studien über Origenes und sein Verhältnis zum Platonismus*, 1932), skrevet i Tübingen efter et længere studieophold hos Origenesforskeren de Faye, var tænkt som en grundlæggende forstudie til et forsøg på »i bred stil at gøre regnskabet mellem antik og kristendom op«. I mindre afhandlinger, bl. a. i *Historisk Tidsskrift* 10. r. V (1939), indkredsede han emnet, og han behandlede det kortfattet i en ypperlig fremstilling af kirkens historie i oldtid og middelalder i Gyldendals Verdenshistorie, hvor han også skrev om folkevandringstidens almindelige historie (*Verden i Gaar – Verden i Dag* I–II, 1936–38). Men den på een gang kritiske og åndfuldt dristige afhandling *Konstantin den Store. Pax romana – Pax christiana* (universitetsfestskrift 1952), hvor Konstantins gerning ses i stort religionshistorisk perspektiv, blev i det væsentlige afslutningen på hans selvstændige arbejde inden for dette felt.

Han var da, først tilskyndet af muligheden for at blive J. Oskar Andersens efterfølger, siden forpligtet af sit professorat og inspireret af sin folkelige interesse, kommet dybt ind i studiet af dansk kirkehistorie, som han – i hvert fald for middelalderens vedkommende – i højere grad end tidligere forfattere så på europæisk baggrund. Herved og fordi han i sin kritiske metode og på flere andre (men langt fra alle) punkter fulgte brødrene Weibull og Erik Arup blev *Danmarks Kirke i den begyndende Højmiddelalder* (I–II, 1936) grundlæggende. Hans oprindelige plan havde været at skrive en biografi af Eskil, og bogens hovedemne, som han også belyste i en stor afhandling om de danske klostre indtil 1221 (*Historisk Tidsskrift* 10. r. III, 1936), er »mødet« mellem den cluniacensisk-gregorianske reformbevægelse og den danske kirke og det danske samfund, med Eskil som den centrale figur. Sine

resultater udnyttede han i fremstillinger af det danske folks historie 1042–1241 (*Schultz Danmarkshistorie I*, 1941) og 1060–1241 (*Politikens Danmarkshistorie III*, 1963) og i første bind af den af ham og Bjørn Kornerup redigerede *Den danske Kirkes Historie* (1950).

Fra middelalderen gik han til det 19. århundrede, arbejdede først med Grundtvig (den smukke bog *N. F. S. Grundtvig*, først på svensk 1941, flere mindre afhandlinger, den vigtigste om Grundtvigs krise 1810–11 (*Smaaaskrifter tilegnede Aage Friis*, 1940), og en udgave af Grundtvigs udvalgte skrifter (s.m. Georg Christensen, 1940 ff)), og skrev derefter om tiden 1800–48 i bind VI af *Den danske Kirkes Historie* (1954). Her søger han ligesom Hans Jensen og P. G. Lindhardt, men med flere forbehold end den sidste, at se det religiøse liv i sammenhæng med andre sider af livet i samfundet (jfr. gruppearbejdet *Et Kirkeskifte*, 1960). Kærnen i dette bind er skildringen af den folkelige selvstændiggørelse gennem vækkelserne og deres »møde« med det grundtvigske livssyn, der gjorde grundtvigianismen til en »på een gang religiøs og folkelig rejsning af en bredde og et vingefang, man aldrig før eller siden har set mage til«. Det blev hans sidste større arbejde. Til den store danske kirkehistorie skulde han have skrevet afsnittet om sin egen tid (1920–60), men ved sin død var han knap nået ud over materiale-samlingen.

Hal Kochs evner og interesser var mangeartede, og få universitetslærere har sat så dybe spor uden for deres embedsgerning som han. Også som kirkehistoriker var han alsidigt udrustet. Han havde med sin skarpe forstand udprægede anlæg for kildekritik, han besad historisk indfølelse, kunde trænge ind i en fremmed og indviklet tankegang og se en stor åndshistorisk sammenhæng. Han var receptivt begavet, og så forskelligartede forskere som Vilh. Grønbech, Norvin, J. Oskar Andersen, brødrene Weibull og Erik Arup – for blot at nævne nogle af de nordiske – har mærkbart påvirket ham, men han forstod både at lade sig inspirere og at bearbejde det modtagne selvstændigt. Han hævdede med Arup at det jævne folks liv og virke var historieforskningens vigtigste genstand, hvad der ikke udelukkede at han bestandig følte sig tiltrukket af de største kirkehistoriske skikkelser, især dem der var nået ud til »livets grænseland« og kunde tale myndigt om hvad de havde set, som Grundtvig eller som Luther, af hvem han har tegnet et ypperligt portræt (1958). Helst arbejdede han med brydningen eller »mødet« mellem stærke åndelige magter – kristendommen og den antike kultur, staten og kirken under Konstantin, reformbevægelsen på Eskils tid og den gamle kirke og samfundsorden,

de folkelige vækkelser og grundtvigianismen i 19. århundrede. Hans sans for de store spørgsmål og linier havde en skyggeside i en vis tilbøjelighed til at forenkle, men hans stærke optagethed fik emnerne til at leve. Derfor blev han en af vore bedste popularisatorer, og som forfatter, redaktør og taler ofrede han en stor del af sin tid på at sprede historisk oplysning. Et centralt personligt anliggende i hans forskning og forfatterskab var altid forholdet mellem den fra grækerne stammende humanisme og kristendommen. Her fandt han de to kilder til den åndelige kraft i den vest-europæiske kultur. Og humanisme og kristendom, med vægten lagt på ansvaret over for næsten, prægede og forbandt alt det tilsyneladende spredte han udrettede som forsker og lærer, borger og menneske.

Povl Bagge

Den 1. februar 1963 døde Sture Bolin knap 63 aar gammel. Hans helbred havde de seneste aar været noget vaklende, men dog kom døden overraskende og bortrev ham midt i fuldførelsen af hans mønthistoriske livsværk.

Sture Bolin var en af Laur. Weibulls tidligste elever. Han disputerede hos ham i 1926 og var derefter docent ved Lunds universitet, indtil han i 1939 efterfulgte ham som professor i historie.

Paa frugtbar maade er Bolins forskning blevet præget af spændingen mellem personlige anlæg og kritisk skoling i milieuet, paa den ene side hans medfødte trang til at finde sammenhæng og udstikke lange linier, paa den anden side den Weibull'ske historieforsknings krav om radikal og indtrængende kritisk granskning af den enkelte kilde og det enkelte problem. Han fulgte ogsaa nok sin lærer i studiet af det hjemlige – det skaanske, det gammel-danske og det nordiske – men paa en ganske anden maade end han, satte han sin forskning ind i et internationalt perspektiv og saa sine problemer i almenhistorisk sammenhæng. Hertil kommer, at der i hans forskningsmetode indgik ganske særlige elementer. Han besad en for en historiker sjælden matematisk indstilling, der ikke blot gav sig direkte udtryk i hans analyser, men som ogsaa spores i hans sikre valg af muligheder til forklaring af en kompliceret sammenhæng, og han havde en speciel evne til at angribe kilderne fra nye vinkler og at opsøge sine kilder udenfor historikerens alfarvej og udlede sikre og talende vidnesbyrd af dem. Det vakte bestyrtelse, men var karakteristisk for hans sikre greb, at han, da han som sagkyndig skulde udrede forholdene omkring